

Mjere za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djetata

Malbašić, Stjepan

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:389064>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-15**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Studijski centar za javnu upravu i javne financije

Studij javne uprave

Katedra za obiteljsko pravo

Stjepan Malbašić

MJERE ZA ZAŠTITU OSOBNIH PRAVA I DOBROBITI DJETETA

Završni rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Barbara Preložnjak

Zagreb, svibanj 2023.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Osobna prava djeteta u međunarodnim i nacionalnim pravnim normama	3
2.1. Osobna prava djeteta u međunarodnom pravu	3
2.2. Osobna prava djeteta u hrvatskom obiteljskopravnom sustavu	8
3. Mjere za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta u nadležnosti Hrvatskog zavoda za socijalni rad	14
3.1. Žurna mjera izdvajanja i smještaja djeteta izvan obitelji	15
3.2. Upozorenje na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi o djetetu	17
3.3. Mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu	18
3.4. Mjera intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi o djetetu	20
4. Mjere za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta u nadležnosti suda	22
4.1. Privremeno povjeravanje djeteta drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi	23
4.2. Zabrana približavanja djetetu	24
4.3. Oduzimanje prava na stanovanje s djetetom i povjeravanje svakodnevne skrbi o djetetu	26
4.4. Povjeravanje djeteta s problemima u ponašanju radi pomoći u odgoju	29
4.5. Lišenje prava na roditeljsku skrb	31
5. Zaključak	34
6. LITERATURA	36

Sažetak

Djeca u današnjem svijetu zauzimaju jednu od najbitnijih uloga u funkcioniranju društva. Njihova uloga i položaj u društvu imaju potrebu biti regulirani i zaštićeni u svim nacionalnim pravnim porecima. Osim nacionalnim, osobna, kao i sva ostala prava djece zaštićena su i međunarodnim pravom, a najvažniji međunarodnopravni dokument koji promiče prava djece jest Konvencija o pravima djeteta, usvojena od strane Generalne skupštine Ujedinjenih naroda 1989. godine. Republika Hrvatska je strankom Konvencije postala 8. listopada 1991. godine, te se time obvezala provoditi mjere koje će biti sukladne tekstu Konvencije. Osobna prava djece i mjere za zaštitu istih, u Republici Hrvatskoj regulirane su u glavnom dijelu Obiteljskim zakonom. Kako su djeca po svojim karakteristikama u velikom dijelu nemoćna samostalno ostvarivati svoja osobna prava, Obiteljski zakon u svojim odredbama navodi dužnosti roditelja u poduzimanju radnji za ostvarivanje prava i dobrobiti djeteta. Ukoliko bi došlo do zanemarivanja dužnosti roditelja za brigu o djeci i njihovim osobnim pravima, hrvatski zakonodavac je predvidio mjere koje se izriču prema roditeljima. Nadležnost o izricanju mjera u svrhu zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta je u ingerenciji Hrvatskog zavoda za socijalni rad i izvanparničnog suda. U radu će nastojati opisati međunarodnopravno uređenje osobnih prava djeteta, kao i njihovu regulaciju u hrvatskom zakonodavstvu predviđenu Obiteljskim zakonom, te mjere koje će djelovanjem Hrvatskog zavoda za socijalni rad i izvanparničnog suda zaštititi osobna prava i dobrobiti djeteta.

Ključne riječi: osobna prava djeteta, međunarodnopravno uređenje osobnih prava djeteta, osobna prava djeteta u hrvatskom zakonodavstvu, preventivne mjere za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta

1. Uvod

Od samih početaka moderne civilizacije, djeca u društvu nisu bila predmet pozornosti od strane ljudi koji su kreirali i provodili propise. U prošlosti su nerijetko djeca od najranijih godina korištena kao radna snaga i bila su žrtva zanemarivanja od strane svojih odgajatelja.

Napretkom civilizacije osjetila se potreba za regulacijom dječjih prava koja bi pripadala isključivo njima. Najveći utjecaj u promicanju prava djeteta ostvarila je organizacija Ujedinjenih naroda, prije svega zbog promicanja ljudskih prava, a zatim i prava djeteta kao podvrstom ljudskih prava. Kao subjekt međunarodnog prava, Republika Hrvatska je potpisala i ratificirala Konvenciju Ujedinjenih naroda o pravima djeteta, te je time preuzela standardne po kojima je morala uskladiti vlastite propise s Konvencijom. Ustav Republike Hrvatske kao vrhovni propis u nacionalnom pravnom poretku, u svojim odredbama pretpostavlja zaštitu prava djece, ali u prvom redu od strane roditelja. Ukoliko bi djeca ostala uskraćena za zaštitu osobnih prava od strane vlastitih roditelja, tada bi država morala reagirati i stati u obranu osobnih prava i dobrobiti djeteta. U hrvatskom obiteljskopravnom sustavu, mjere za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta izriču se prema roditeljima, a nadležne institucije koje ih izriču su Hrvatski zavod za socijalni rad i sud. Mjere Hrvatskog zavoda za socijalni rad preventivnog su karaktera. Preventivne mjere Hrvatskog zavoda za socijalni rad izriču se kod propusta u obavljanju roditeljske skrbi, te imaju za cilj riješiti postojeće, ali i spriječiti buduće probleme. Mjere suda represivne su i izriču se kod većih propusta roditelja u odgoju koji su doveli do ugroženosti osobnih prava djeteta. Mjere zavoda i suda moraju biti razmjerne ugrozi djetetovih osobnih prava i dobrobiti, te moraju biti privremenog karaktera jer se njima zadire u pravo na obiteljski život. Kroz naredna poglavlja prikazat ću uređenje osobnih prava djeteta u međunarodnom i nacionalnom pravnom sustavu. Osim navođenja

zajamčenih osobnih prava u nacionalnom i međunarodnom pravu, pokušat ću objasniti i uređenje preventivnih i represivnih mjera za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta u hrvatskom obiteljskopravnom sustavu. Ovim istraživanjem želim prikazati usklađenost nacionalnih normi sa međunarodnim u području zaštite osobnih prava djeteta, opisati propisane mjere kojima se rješavaju problemi u obavljanju roditeljske skrbi, te probleme u njihovoj implemetaciji.

2. Osobna prava djeteta u međunarodnim i nacionalnim pravnim normama

2.1. Osobna prava djeteta u međunarodnom pravu

Razvojem društvene svijesti o djeci i njihovim pravima osjetila se potreba za regulacijom i zaštitom istih. Organizacija Ujedinjenih naroda napravila je veliki korak svojom Konvencijom o pravima djeteta. Konvencija o pravima djeteta sadrži standarde koji su univerzalni, te se moraju primjeniti u svim zemljama koje su je potpisale i ratificirale. Budući da je Konvencija o pravima djeteta stupila na snagu 02.09.1990., ona nije prvi dokument koji promiče i jamči prava djeteta. Engleska aktivistkinja za prava djece, Eglantyne Jebb je Ženevskom deklaracijom o pravima djeteta iz 1924. godine olakšala put daljnjoj regulaciji prava djece. Ženevska deklaracija o pravima djeteta činilo je nekoliko načela koja su promovirala osnovna socijalna prava djeteta.¹ Nakon Ženevske deklaracije, svijet se upoznao i sa Deklaracijom Ujedinjenih naroda o pravima djeteta iz 1959. godine koja je bila proširena verzija Ženevske deklaracije, te je u sebi sadržavala 10 načela koja promiču i štite prava djeteta.² Trenutno je u kontekstu međunarodnog prava Konvencija o pravima djeteta iz 1989. godine najbitniji međunarodni dokument kojim su regulirana prava djece. Unutar Konvencije o pravima djeteta iz 1989. godine (u daljnjem tekstu: Konvencija) nalazi se nekoliko skupina prava. Najbitnija skupina prava djece koja se nalaze unutar Konvencije zasigurno su njihova „osobna prava“.

„U osobna prava djeteta mogu se uvrstiti: pravo na život, pravo na saznanje vlastitog podrijetla, pravo na prijavu rođenja, osobne ime i stjecanje državljanstva, pravo na očuvanje osobnosti, pravo na život uz roditelje, pravo na privatnost, pravo na zaštitu od nasilja i pravo

¹ Cots, J., „Fokus na Eglantyne Jebb i Ženevsku deklaraciju“, Djeca u Europi: zajednička publikacija mreže europskih časopisa, 1.2/2009., str. 31.-32.

² Humanium, Deklaracija o pravima djeteta, 1959, <https://www.humanium.org/en/declaration-rights-child-2/>, 15. Rujna 2022.

na zaštitu od protupravnog odvođenja i nevraćanja djeteta.“³ Osobna prava su prava koja osobama pripadaju isključivo na individualnoj razini, te su zbog toga vrlo važna u kontekstu prava djeteta. Poučeni povijesnim iskustvima, očito je da su osobna prava djeteta u svijetu bila doista ugrožena, a naročito skupina prava koja se odnosi na pravo na preživljavanje, među kojima je i osobno pravo na život.⁴ Pravo na život u tekstu Konvencije prikazano je izrazito jednostavno i državama strankama nametnulo je obvezu priznavanja istog. Također, isti članak u svojoj drugoj stavci nameće državama strankama obvezu osigaranja opstanka i razvoja djeteta.⁵ Pravo na život može se smatrati osnovnim osobnim pravom djeteta jer svojim postojanjem predstavlja preduvjet za stjecanje svih ostalih osobnih prava. Prava na saznanje vlastitog podrijetla, na prijavu rođenja, na osobno ime i stjecanje državljanstva, Konvencija je uvrstila u 7. članak.⁶ Sedmim člankom Konvencija obvezuje države stranke na vođenje evidencija putem matičnih knjiga kojim bi sačuvali pravo djeteta na podatke o vlastitom identitetu u trenutku rođenja. Nastavno na pravo na upis podataka u matične knjige, Konvencija svojim 8. člankom obvezuje države stranke na očuvanje upisanih podataka, odnosno na očuvanje identiteta djeteta.⁷ Za razliku od 7. članka u kojem su navedene obveze države na upis osnovnih podataka o identitetu u matične knjige, 8. članak pretpostavlja očuvanje tog istog identiteta i kroz ostvarivanje prava na obiteljske odnosa djeteta u koje se država stranka ne smije nezakonito mješati.⁸ Obzirom da su sva prava u Konvenciji pisana u korist najboljeg interesa djeteta, tako su i u članku 9. regulirana prava djeteta na život uz roditelje.⁹ Roditelju su od rođenja djeteta najbitniji čimbenik u njegovom odrastanju i sazrijevanju. U članku 9. pravo djeteta na život sa roditeljima ograničeno je njegovim

³ Hrabar, D., Korać Graovac, A., Obiteljsko pravo i matičarstvo, Zagreb, 2019. , str. 94.

⁴ Konvencija o pravima djeteta, Službeni list SFRJ br.15/90, Narodne novine-Međunarodni ugovori, br. 12/93, 20/97. , čl. 6

⁵ Ibid.

⁶ Hrabar, D., Korać Graovac, A., op. cit. (bilj. 3) str. 94.

⁷ Konvencija o pravima djeteta, op. cit. (bilj. 4), čl. 8.

⁸ Ibid.

⁹ Ibid., čl. 9.

najboljim interesom.¹⁰ Roditelji, prema Konvenciji nisu ograničeni na život sa vlastitim djetetom sve dok ne dođe do bilo kakve zlouporabe roditeljskog položaja ili zanemarivanja djeteta, a u tim slučajevima potrebna je intervencija države koja će implementacijom svojih propisa provesti mjeru primjerenu konkretnom problemu, što u osnovi znači odvajanje potrebno radi dobrobiti djeteta.¹¹ Pravo djeteta na privatnost u tekstu Konvencije opisano je u članku 16.¹² Pravo na privatnost svojstveno je prema svojim obilježjima, ne samo djeci, nego i svim ljudima, ali zbog osjetljivog položaja djece u društvu osjetila se potreba za zaštitom njihovog ugleda i časti, koja bi mogla biti ugrožena bilo kakvim nezakonitim mješanjem u njihovu privatnost.¹³ Osobno pravo djeteta na zaštitu od nasilja razlikuje se od ostalih osobnih prava jer postupanje suprotno tom pravu može dovesti do najvećih fizičkih i psihičkih posljedica na dijete, te zbog toga Konvencija poziva državu stranke da poduzmu sve potrebne zakonodavne, upravne, socijalne i prosvjetne mjere koje će zaštititi dijete od svakog oblika tjelesnog ili duševnog nasilja.¹⁴ Za zaštitu djeteta od nezakonitog prebacivanja i zadržavanja u inozemstvu, naročito su važni međunarodni odnosi država stranaka. Konvencija člankom 11. potiče državu stranke na promicanje zaključenja bilateralnih ili multilateralnih sporazuma u cilju provođenja mjera za zaštitu djeteta od protupravnog odvođenja i ne vraćanja djeteta iz inozemstva.¹⁵ Specifičnost ovog članka Konvencije je u tome što pomiče granicu odgovornosti za intervenciju države stranke. Naime, članak nameće obvezu suradnje država stranaka Konvencije kako bi pružile uzajamnu pomoć i podršku u postupku zaštite od nezakonitog prebacivanja i zadržavanja djeteta u inozemstvu, jer je to jedini način na koji bi se to pravo djeteta moglo zaštititi.¹⁶ U slučaju nezakonitog prebacivanja ili zadržavanja djeteta u inozemstvu, država stranka iz koje je dijete prebačeno u inozemstvo, ili iz koje se dijete

¹⁰ibid.

¹¹ibid.

¹²ibid., čl. 16.

¹³ibid.

¹⁴ibid., čl. 19.

¹⁵ibid., čl. 11.

¹⁶ibid.

nezakonito zadržava u inozemstvu, nije prepuštena samo vlastitom zakonodavstvu, nego je primorana na suradnju sa drugom državom strankom u koju je dijete nezakonito prebačeno ili u kojoj se dijete nezakonito zadržava.¹⁷

Države članice Konvencije obvezni su u ispunjavanju svih obveza i standarda koje nameću međunarodni ugovori. Budući da na europskom kontinentu važnu ulogu igra i Vijeće Europe kao međunarodna organizacija nadležna za osiguranje demokracije i promicanje ljudskih prava, tako su i europske zemlje članice Europske konvencije o ostvarivanju dječjih prava (u daljnjem tekstu: Europska konvencija). U Republici Hrvatskoj, Europska konvencija je proglašena Zakonom o potvrđivanju Europske konvencije o ostvarivanju dječjih prava.¹⁸ Poveznica teksta Konvencija o pravima djeteta Ujedinjenih naroda sa Europskom konvencijom o ostvarivanju dječjih prava jest promicanje i zaštita prava djece u njihovom „najboljem interesu“. Međutim, tekst Europske konvencije većinom je orijentiran na zaštitu postupovnih prava djeteta.¹⁹ Osim Europske konvencije o ostvarivanju dječjih prava, Vijeće Europe se istaknulo i drugim dokumentima koji promiču prava djeteta. Jedan od takvih dokumenata je Strategija Vijeća Europe za prava djeteta, koja u svome tekstu navodi pet prioriteta područja u kojima je ostalo prostora za napredak u regulaciji i zaštiti dječjih prava. Prioritetna područja koja Strategija Vijeće Europe o pravima djeteta navodi su: jednake mogućnosti za svu djecu, sudjelovanje sve djece, život bez nasilja za svu djecu, pravosuđe prilagođeno djetetu i prava djece u digitalnom okruženju.²⁰ Vijeće Europe također je objavilo i nekoliko konvencija koje pokrivaju prava djece u velikom broju područja, kao što su: Konvencija o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja, Konvencija o kontaktima s djecom, Konvencija o posvajanju djece, Konvencija o pravnom statusu djece

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Zakon o potvrđivanju Europske konvencije o ostvarivanju dječjih prava, Narodne novine, 1/2010

¹⁹ Ibid.

²⁰ Strategija Vijeća Europe za prava djeteta (2016.- 2021.), <https://rm.coe.int/strategija-vijeca-europe-za-prava-djeteta-croatia/1680931c64>, 18. rujna 2022., str. 13.-27.

rođene izvan braka itd.. Europka unija, kao nadnacionalna zajednica europskih zemalja je također bitan čimbenik koji promiče i štiti prava djece u njihovom najboljem interesu. Tako je unutar Europske unije utemeljena institucija Koordinatora europskog parlamenta za prava djece. Uloga Koordinatora je promicanje prava djece u politikama Europske unije.²¹ Aktivnosti Europske unije u pogledu zaštite i promicanja prava djeteta, kao i tekstovi Konvencija Vijeća Europe koja štite pravni položaj djeteta u društvu utemeljeni su većim dijelom na Konvenciji Ujedinjenih naroda o pravima djeteta. Ono što zapravo ima veliki utjecaj na zemlje europskog kontinenta u zaštiti osobnih, ali i ostalih prava djeteta jesu presude Europskog suda za ljudska prava i Suda Europske unije. Oni svojim tumačenjem prava djeteta u konkretnim presudama mogu biti bitan izvor prava koje će kasnije biti provođeno. Sud Europske unije je u predmetima koji se tiču prava djece uglavnom tumačio primarno ili sekundarno zakonodavstvo Europske unije koje je bilo važno za presudu države članice koja je pokrenula postupak prethodnog pitanja.²² Prava djece, bilo to na europskoj ili svjetskoj razini mogu se vrlo lako ugroziti lošom implementacijom država potpisnica konvencija i međunarodnih ugovora koji uspostavljaju standarde za zakonodavstva istih. Dakle, osobna prava djeteta kao najosjetljivija skupina prava ostavljena su na uređenje nacionalnim porecima. Nacionalna zakonodavstva su ta koja moraju konkretnije urediti mjere kojima će intervenirati u slučajevima ugroženosti osobnih prava djeteta. Konvencije i međunarodni ugovori mogu biti bolje ili lošije napisani i koncipirani, ali implementacija istih mora biti na razini koja će jamčiti univerzalnu zaštitu djece i njihovih prava.

²¹ Europski parlament, Koordinator Europskog parlamenta za prava djece, <https://www.europarl.europa.eu/at-your-service/hr/be-heard/coordinator-on-children-rights>, 19. rujna 2022.

²² Agencija Europske unije za temeljna prava i Vijeće Europe, Priručnik o pravima djeteta u europskom pravu, Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije, 2016., str. 28.

2.2. Osobna prava djeteta u hrvatskom obiteljskopравnom sustavu

Moderna Hrvatska pravna teorija svoj je razvojni put pokrenula donošenjem Ustava Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: Ustav) 22. prosinca 1990. i osamostaljivanjem od Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Donošenje Ustava kao pravnog akta s najvećom pravnom snagom i pristupanjem međunarodnoj organizaciji Ujedinjenih naroda i Vijeću Europe, Republika Hrvatska je postala stranka mnogih konvencija i međunarodnih ugovora, te je tako morala prilagoditi vlastiti Ustav standardima nametnutim od strane međunarodnog prava. Ustav štiti prava djeteta kroz odredbe koje se tiču gospodarskih, socijalnih i kulturnih prava. U svom tekstu, Ustav navodi da su u prvom redu roditelji dužni štiti prava djece, ali i svi ostali građani su dužni štiti djecu i nemoćne osobe.²³ Ustav tako u svojim odredbama ostavlja mnogo prostora za uređenje prava djeteta putem zakona. Budući da je problematika djece i dječjih prava široko rasprostranjena unutar društva i u okvirima obiteljske zajednice, osobna prava djeteta su u Republici Hrvatskoj uređena Obiteljskim zakonom.²⁴ Prava djece u Obiteljskom zakonu nemoguće je zamisliti bez istodobne obveze roditelja za poduzimanje mjera kojima će štiti prava vlastite djece.²⁵ Osobna prava djeteta prema Obiteljskom zakonu su: pravo na skrb za život i zdravlje; pravo na sigurnost i odgoj u obitelji primjeren svojim tjelesnim, psihološkim i drugim razvojnim potrebama; pravo živjeti sa svojim roditeljima, a u slučajevima kada roditelji žive razdvojeno, dijete ima pravo na roditeljsku skrb obaju roditelja; pravo na ostvarivanje osobnih odnosa sa roditeljima i drugim bliskim osobama s kojima ne stanuje, te na važnu informaciju koja se tiče roditelja i drugih bliskih osoba; te pravo na izbor obrazovanja i zanimanja i pravo na zapošljavanje u skladu sa svojim sposobnostima i svojom dobrobiti.²⁶

²³ Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 56/1990, 135/1997, 113/2000, 28/2001, 76/2010, 5/2014, čl. 64.-65.

²⁴ Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 103/15, 98/19, 47/20

²⁵ Hrabar, D., Korać Graovac, A., op. cit. (bilj. 3), str. 98.

²⁶ Obiteljski zakon, op. cit. (bilj. 24), čl. 84.

Prethodno spomenuta osobna prava dio su 84. članka Obiteljskog zakona (u daljnjem tekstu: ObZ), a važno je napomenuti i ostatak prava koja se djeci jamče ObZ-om, a to su: pravo na sklapanje pravnih poslova s navršениh 15 godina života; pravo na izražavanje mišljenja; pravo na samostalno pokretanje postupaka u vezi s ostvarivanjem svojih prava sa navršениh 14 godina života i pravo na samostalni pristanak na medicinski postupak sa navršениh 16 godina života.²⁷ Osobno pravo djeteta na skrb za život i zdravlje jedno je od onih prava koja korespondiraju sa dužnostima roditelja.²⁸ „Zakonski izričaj više je usredotočen na onoga tko će skrbiti o tim pravima i njihovom ostvarenju odnosno zaštiti.“²⁹ Skrb za život i zdravlje djeteta dužnost je roditelja koji su dužni poduzimati sve potrebne mjere koje će pomoći u ozdravljenju djeteta, odnosno mjere koje će preventivno djelovati na sprječavanje ugroženosti prava na život i zdravlje.³⁰ Odredbe ObZ-a koje se tiču roditeljske skrbi propisuju da su roditelji dužni voditi brigu o djetetovom zdravlju na način da omoguće djetetu korištenje mjera za očuvanje i unaprjeđenje zdravlja u slučaju bolesti.³¹ Također, prema ObZ-u, roditelji su dužni preventivno djelovati na očuvanje života i zdravlja djeteta tako što će njegovati njegove potrebe, štiti ga od ponižavajućih postupaka i tjelesnog kažnjavanja drugih osoba, zabraniti mu noćne izlaske bez pratnje, te tako što im je zabranjeno dijete u predškolskoj dobi ostaviti bez nadzora odrasle osobe.³² Pravo djeteta na skrb za život i zdravlje usko je usklađeno sa člankom 6. Konvencije o pravima djeteta koja propisuje dužnost država stranaka da osiguraju opstanak i razvoj djeteta.³³

Članak 6. Konvencije Republika Hrvatska je prilagodila vlastitom zakonodavstvu tako što je dužnost o skrbi za zdravlje i život djeteta u prvome redu nametnula roditeljima djeteta.³⁴

²⁷ *Ibid.*, čl. 85.-88.

²⁸ Hrabar, D., Korać Graovac, A., *op. cit.* (bilj. 3), str. 97.

²⁹ *Ibid.*, str. 98.

³⁰ *Ibid.*, str. 99.

³¹ Obiteljski zakon, *op. cit.* (bilj. 24), čl. 93., st. 1.

³² *Ibid.*, čl. 93., st. 2.- 5.

³³ Konvencija o pravima djeteta, *op. cit.* (bilj. 5), čl. 6.

³⁴ Hrabar, D., Korać Graovac, A., *op. cit.* (bilj. 3), str. 99.

Osobno pravo djeteta na odgoj u obitelji prilagođeno je individualnim potrebama djeteta. U ObZ-u ovo je pravo prilagođeno djetetovim tjelesnim, psihološkim i drugim razvojnim potrebama. „Odgoj djeteta mora biti u skladu s njegovom dobi i zrelošću te s pravom djeteta na slobodu savjesti, vjerskog i drugog uvjerenja“³⁵ Kako bi osigurali ovo pravo, odgajatelji su dužni pristupiti svakom djetetu individualno i prilagoditi svoj odgoj potrebama djeteta. Odredbe o odgoju djeteta spominju i slobodu savjesti, vjersko ili bilo koje drugo uvjerenje djeteta koje njegovi odgajatelji moraju poštovati.³⁶ Zakonodavac je očito u ovome slučaju prilagodio pravo djeteta s njegovim razvojem i emocionalnim sazrijevanjem. Vrlo blisko pravu sigurnosti i odgoja u obitelji je pravo djeteta na život sa svojim roditeljima. Izriječna prava na život s roditeljima predviđela je i mogućnost razdvojenog života roditelja, a najčešće iz razloga razvoda braka.³⁷ U slučajevima razdvojenog života roditelja, djetetu se jamči pravo na roditeljsku skrb obaju roditelja. Zanimljivost u ovoj odredbi jest u tome što se ovo pravo obostrano odnosi i na roditelje i na djecu.³⁸ Roditelji također imaju pravo na život sa vlastitom djecom, ali u najboljem interesu djeteta moguće je to pravo i oduzeti.³⁹ Osim prava na život s roditeljima i ostvarivanja osobnih odnosa s oba roditelja i u slučaju njihovog razdvojenog života, dijete ima pravo ostvarivati osobne odnose i sa bliskim osobama s kojima ne stanuje.⁴⁰ Zakonodavac je odredbom o ostvrivanju osobnih odnosa djeteta s bliskim osobama sa kojim ne stanuje, također dao obostrano pravo djetetu i u prvom redu krvnim srođnicima djeteta, a koji u ovom slučaju nisu njegovi roditelji.⁴¹ ObZ svojim člancima detaljno je uredio oblike ostvarivanja osobnih odnosa djeteta sa bliskim osoba. Dijete može ostvarivati osobne odnose s njemu bliskim osobama u obliku susreta ili druženja, te neizravno, korištenjem različitih komunikacijskih sredstava, kao i informiranjem djeteta i njemu bliskih osoba, koje imaju

³⁵ Obiteljski zakon, op. cit. (bilj. 24), čl. 94. , st. 1.

³⁶ Ibid.

³⁷ Ibid. , čl. 96., st. 2.

³⁸ Ibid., čl. 119.

³⁹ Ibid., čl. 123., st. 1.

⁴⁰ Ibid., čl. 95., st. 3.

⁴¹ Ibid., čl. 120.

pravo na to, o osobnim pravima djeteta.⁴² Bliske osobe na koje se ObZ referirao su braća, sestre, polubraća, polusestre te bake i djedovi.⁴³ Kao što prava roditelja na ostvarivanje osobnih odnosa s djetetom mogu biti ograničena, tako i pravo bliskih osoba na ostvarivanje osobnih odnosa s djetetom može biti ograničeno ako je u najboljem interesu djeteta.⁴⁴ Pravo djeteta na točnu informaciju o važnim okolnostima u vezi s roditeljima i drugima bliskim osobama, zakonodavac jamči u istoj odredbi u kojoj jamči i pravo djeteta na ostvarivanje osobnih odnosa.⁴⁵ Pravo na točnu informaciju poprilično je diskrecijski formirano jer zakon ne izriče precizno koje su to informacije i tko ih treba dati, stoga se može pretpostaviti da su za davanje takve informacije ovlaštene osobe koje ostvaruju najbliže odnose s djetetom.⁴⁶ Jedno od najvažnijih osobnih prava djeteta koje bi moglo odlučiti njegovu budućnost u odrasloj dobi jest pravo na izbor obrazovanja i zanimanja. Osnovno obrazovanje u Republici Hrvatskoj zajamčeno je Ustavom, svakomu, pod jednakim uvjetima i u skladu s njegovim sposobnostima.⁴⁷ Također, Ustav jamči i pravo na besplatno osnovno obrazovanje u skladu sa Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi.⁴⁸ Konvencija o pravima djeteta u članku 28. obvezuje sve države članice da osiguraju svakom djetetu pravo na obvezno i besplatno osnovno obrazovanje.⁴⁹ ObZ-om djetetovo pravo na obrazovanje regulirano je kroz djetetovo pravo na izbor obrazovanja. Odredbe ObZ-a koje se tiču roditeljske skrbi obvezale su roditelje na brigu o svestranom, redovitom i daljnjem obrazovanju djeteta.⁵⁰ Djetetovo pravo na obrazovanje zaštićeno je od prisile roditelja na izbor obrazovanja koje nije u skladu sa njegovim sposobnostima.⁵¹ Budući da je plan i program osnovnih škola u Republici

⁴² *Ibid.*, čl. 121., st. 1.-3.

⁴³ *Ibid.*, čl. 120., st. 1.

⁴⁴ *Ibid.*, čl. 120., st. 4.

⁴⁵ *Ibid.*, čl. 84., st. 4.

⁴⁶ Hrabar, D., Korać Graovac, A, *op. cit.* (bilj. 3), str. 100.

⁴⁷ Ustav Republike Hrvatske, *op. cit.* (bilj. 23), čl. 66.

⁴⁸ Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi *Narodne novine*, br. 87/09, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12)

⁴⁹ Konvencija o pravima djeteta, *op. cit.* (bilj. 5), čl. 28.

⁵⁰ Obiteljski zakon, *op. cit.* (bilj. 24), čl. 94., st. 3.

⁵¹ *Ibid.*, čl. 94., st. 5.

Hrvatskoj univerzalan i jednako usklađen na nacionalnoj razini, pravo na izbor zanimanja u zakonu bi se trebalo odnositi na izbor srednje škole. Svako dijete ima pravo na samostalan izbor obrazovanja za koje smatra da je u skladu sa njegovim sposobnostima i dobrobiti.⁵² Izbor vrste obrazovanja, odnosno škole je pravo djeteta, a roditelji u tom smislu mogu imati savjetodavnu ulogu.⁵³ Pravo na zapošljavanje djeteta u ObZ-u također mora biti u skladu s njegovim sposobnostima i dobrobiti.⁵⁴ Zakon o radu dozvolio je zapošljavanje djeci, odnosno maloljetnicima koji su navršili najmanje 15 godina života, ali uz odobrenje zakonskog zastupnika.⁵⁵ Konvencija o pravima djeteta u članku 32. nametnula je državama strankama obvezu zaštite djece od gospodarskog izrabljivanja i obavljanja posla koji bi bio štetan za njihovo zdravlje ili duhovni, tjelesni, duševni, moralni ili društveni razvoj.⁵⁶ Konvencijom o pravima djeteta su osigurana prava koja se ne moraju smatrati njegovim osobnim pravima u smislu članka 84. , ali se mogu uvrstiti pod osobna prava djeteta u širem smislu. Republika Hrvatska, kao stranka Konvencije o pravima djeteta, preuzela je na sebe dužnost zaštite osobnih prava djeteta koja se nalaze u tekstu Konvencije. Prava djeteta iz Konvencije koja se mogu uvrstiti u osobna prava djeteta su pravo na život, opstanak i razvoj (čl. 6.); pravo na saznanje vlastitog podrijetla (čl. 7.); pravo na prijavu rođenja, osobno ime i stjecanje državljanstva (čl. 7.); pravo na očuvanje osobnosti, koje uključuje nacionalnost, ime i obiteljske odnose (čl. 8.); pravo na život uz roditelje (čl. 9.) i s njime povezano pravo na sjedinjenje s roditeljima i članovima obitelji (čl. 10.); pravo na privatnost, obitelj, dom, dopisivanje, čast i ugled (čl. 16.); pravo na zaštitu od nasilja (čl. 19.) i pravo na zaštitu od protupravnog odvođenja i nevraćanja djeteta (čl. 11.)⁵⁷

⁵² *Ibid.*, čl. 84., st. 5.

⁵³ Hrabar, D., Korać Graovac, A., *op. cit.* (bilj. 3), str. 102.

⁵⁴ Obiteljski zakon, *op. cit.* (bilj. 24), čl. 84., st. 5.

⁵⁵ Zakon o radu, *Narodne novine*, br. 94/14, 127/17, 98/19

⁵⁶ Konvencija o pravima djeteta, *op. cit.* (bilj. 5), čl. 32.

⁵⁷ *Ibid.*, čl. 6.-11., čl. 16., čl. 19.

Obz je kroz svoje uređenje osobnih prava djeteta nastojao kvalitetno prenijeti standarde nametnute Konvencijom o pravima djeteta u domaće zakonodavstvo. Djetetu je u Republici Hrvatskoj kroz ObZ osigurano pravo na odrastanje i razvoj u obitelji, te su velikim dijelom dužnosti za ostvarivanje prava djeteta dodijeljena roditeljima. Obveze roditelja prema djeci propisane zakonom u velikom broju mogu ostati zanemarene, a u tome slučaju bi Republika Hrvatska morala stati u zaštitu djece i njihovih prava. Republika Hrvatska, kao i svaka pravna država osigurava skup mjera kojima bi se preventivno djelovalo na moguću ugroženost osobnih prava djeteta.

3. Mjere za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta u nadležnosti

Hrvatskog zavoda za socijalni rad

Za djecu kao najosjetljiviju skupinu društva, postoji velika mogućnost od ugroze njihovih prava. Budući da djeca nemaju sposobnosti i znanja kako bi svoja prava zaštitila sama, roditeljima je namijenjena prvenstvena dužnost i odgovornost zaštite prava i dobrobiti djeteta.⁵⁸ Ukoliko roditelji ne obavljaju svoju dužnost zaštite prava djeteta ili je ne obavljaju na ispravan način, nadležna tijela će svojim mjerama pokušati nadomjestiti neodgovornost roditelja. ObZ propisuje mjere koje se izriču za zaštitu djeteta, a znače određeni stupanj ograničenja roditeljske skrbi.⁵⁹ Nadležna tijela pri izricanju mjera prema roditeljima u slučajevima zanemarivanja dužnosti zaštite prava i dobrobiti djeteta, morat će se voditi načelom razmjernosti.⁶⁰ Prema Obz-u, načelo razmjernosti u izricanju mjera prema roditeljima, nalaže tijelima koja provode postupak, dužnost vođenja računa o određivanju one mjere kojom se najmanje ograničava pravo roditelja na ostvarivanje skrbi o djetetu, ako je takvom mjerom moguće zaštititi prava i dobrobit djeteta.⁶¹ Mjere za zaštitu djetetovih osobnih prava i dobrobiti izriču se na temelju stručne procjene.⁶² Stručna procjena za izricanje odgovarajuće mjere u nadležnosti je Hrvatskog zavoda za socijalni rad (u daljnjem tekstu: zavod), odnosno stručnog tima zavoda, koji procjenu ugroženosti prava i dobrobiti djeteta provodi sukladno pravilima struke i metodama stručnog rada.⁶³ Zavod će pokrenuti stručnu procjenu ugroženosti prava i dobrobiti djeteta po službenoj dužnosti ili po prijavi zaprimljenoj od strane roditelja, djeteta, drugih članova obitelji, građana te obavijesti suda,

⁵⁸ Obiteljski zakon, op.cit. (bilj. 24), čl. 127. st. 1.

⁵⁹ Hrabar, D., Korać Graovac, A., op. cit. (bilj. 3), str. 107.

⁶⁰ Obiteljski zakon, op.cit. (bilj. 24), čl. 128.

⁶¹ ibid.

⁶² ibid., čl. 131., st. 1.

⁶³ Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, Narodne novine, br. 123/15, 87/22, čl. 2.

državnog odvjetništva, policije kao i prijave drugih tijela i ustanova.⁶⁴ Svatko je dužan prijaviti zavodu povredu djetetovih osobnih prava, osobito kada se dogodilo: tjelesno ili mentalno nasilje, spolne zlouporabe, zanemarivanje ili nehajno postupanje, zlostavljanje ili izrabljivanje djeteta, a ObZ-om je propisana i obveza suradnje različitih tijela (suda, zavoda, državnog odvjetnika, policije).⁶⁵

O važnosti Hrvatskog zavoda za socijalni rad govori podatak Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, da se u Republici Hrvatskoj nalaze 82 zavoda.⁶⁶ Zavod ima važnu ulogu u prevenciji ugroženosti prava djeteta, te svojim mjerama nastoji zaštititi dijete od neodgovornog obavljanja dužnosti njegovih roditelja ili skrbnika. Zavod može radi zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta odrediti: žurnu mjeru izdvajanja i smještaja djeteta izvan obitelji, upozorenja na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi o djetetu, mjeru stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu i mjeru intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi o djetetu.⁶⁷ Uloga zavoda veoma je važna i pokazuje u kolikoj su mjeri dječja prava ugrožena, te kako sustav brine o djeci.⁶⁸

3.1. Žurna mjera izdvajanja i smještaja djeteta izvan obitelji

Zavod će žurnu mjeru izdvajanja i smještaja djeteta izvan obitelji odrediti ako postoji opasnost za život, zdravlje ili dobrobit djeteta.⁶⁹ U Republici Hrvatskoj je u 2021. godini

⁶⁴ *Ibid.*, čl. 3., st. 1.

⁶⁵ Hrabar, D., Korać Graovac, A., *op. cit.* (bilj. 3), str. 107.

⁶⁶ Popis centara za socijalnu skrb i podružnica u Republici Hrvatskoj, https://mrosp.gov.hr/UserDocImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Dokumenti/Adresari%20Centri%20za%20socijalnu%20skrb_2022.pdf, 2. ožujka 2023., str. 1.-4.

⁶⁷ Obiteljski zakon, *op. cit.* (bilj. 24), čl. 134.

⁶⁸ Hrabar, D., *Obiteljsko pravo u sustavu socijalne skrbi*, Zagreb, 2019., str. 187.

⁶⁹ *Ibid.*, čl. 135., st. 1.

određeno 359 žurnih mjera izdvajanja djeteta iz obitelji.⁷⁰ U ovoj su mjeri prisutne dvije okolnosti: fizičko izdvajanje i odluka o privremenom smještaju djeteta, što znači da se na tu osobu privremeno prebacuje skrb o djetetu.⁷¹ Zavod će rješenjem osim određivanja žurne mjere izdvajanja djeteta iz obitelji, odlučiti i o privremenom smještaju djeteta kod druge osobe koja zadovoljava pretpostavke za skrbnika, kod udomiteljske obitelji, ustanove socijalne skrbi, odnosno druge pravne ili fizičke osobe koja obavlja djelatnost socijalne skrbi.⁷² ObZ je zavodu dao mogućnost da rješenje o mjeri donese po službenoj dužnosti ili na prijedlog djeteta ili roditelja, a prigodom izvršenja rješenja zavod može zatražiti pomoć policije.⁷³ Zavod je rješenje o mjeri dužan dostaviti izvanparničnome sudu u roku od 72 sata, te mu predložiti donošenje rješenja o privremenom povjerenju djeteta drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji, ustanovi socijalne skrbi ili drugoj pravnoj ili fizičkoj osobi koja obavlja djelatnost socijalne skrbi.⁷⁴ Mjera žurnog izdvajanja djeteta iz obitelji može trajati najdulje 15 dana od dana oduzimanja djeteta.⁷⁵ Rok izdvojenosti djeteta iz obitelji određen je do nastupanja okolnosti koje će povratak djeteta u obitelj učiniti sigurnim. Riječ je o privremenoj mjeri koju treba shvatiti u kontekstu obveze države da poduzima ozbiljne napore s ciljem olakšanja ponovnog sjedinjenja djeteta s roditeljima, a do tog trenutka da omogući redovite kontakte među njima.⁷⁶

⁷⁰ Godišnje statističko izvješće o primjenjenim pravima, socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2021. godini
<https://mrosp.gov.hr/UserDocImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisti%C4%8Dko%20izvje%C5%A1%C4%87e%20za%202021.%20godinu.pdf>, 2. ožujka 2023., str. 66

⁷¹ Hrabar, D. et al., *Obiteljsko pravo*, Zagreb, 2021., str. 247.

⁷² Obiteljski zakon, *op.cit.* (bilj. 24), čl. 135., st. 2.

⁷³ *Ibid.*, čl. 136- 137., st. 1.

⁷⁴ *Ibid.*, čl. 137., st. 4.

⁷⁵ *Ibid.*, čl. 138., st. 1.

⁷⁶ Radina, Ana, „Izdvajanje djeteta iz obitelji u praksi Europskog suda za ljudska prava“, u: *Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske 8.(posebni broj)*, 2017., str. 98.

3.2. Upozorenje na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi o djetetu

U nadležnosti zavoda su i dužnosti prema kojima će zbog nedostataka u skrbi o djetetu koji su se dogodili jednom ili se događaju rijetko, upozoriti roditelje na pogreške i propuste.⁷⁷ Upozorenje na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi o djetetu blaža je mjera i njome zavod nastoji roditeljima ukazati na njihove postupke koji ne odgovaraju valjanom odgoju djeteta.⁷⁸ Pogreške ili propusti u skrbi o djetetu zbog kojih se određuje mjera upozorenja, mogu se interpretirati kao radnje ili propuštanje radnji roditelja koje neće ostaviti veće posljedice na dijete. Pogreška u skrbi o djetetu može se manifestirati kao npr. prisiljavanje djeteta na bavljenje sportom kojim ne želi, a propust u skrbi može biti npr. djetetovo korištenje društvenih mreža za koje nema dopušten broj godina, a roditelji za to ne znaju. Zavod će pisanim putem upozoriti roditelje na nedostatke u skrbi o djetetu, a može ih uputiti i na zdravstvene, edukativne i druge stručne programe i usluge za potporu roditeljstva i razvoja djeteta.⁷⁹ Prije upozorenja na nedostatke u skrbi, zavod će u pravilu s roditeljima provesti neposredno savjetovanje te o tome sastaviti zapisnik.⁸⁰ Nažalost, konstrukt „u pravilu“ ostavlja savjetovanje kao mogućnost, iako je teško zamisliti okolnost u kojoj se ovakva mjera izriče bez psihosocijalnih intervencija ili savjetovanja zavoda koja su nužna za osiguranje dobrobiti djeteta.⁸¹ U slučajevima izricanja ove mjere, riječ je o blažem poremećaju odgojnih funkcija roditelja, pa mjera nije vremenski ograničena, već se jednokratnim upućivanjem nekoj od edukacijskih ustanova ili određivanjem broja dolazaka u zavod na savjetovanje nastoji popraviti roditeljska skrb.⁸² Programi, usluge za potporu roditeljstva mogu biti kraći ili duži, i država bi trebala omogućiti pristup svim roditeljima, a ne samo onima u većim

⁷⁷ Obiteljski zakon, op.cit. (bilj. 24), čl. 139.

⁷⁸ Hrabar, D., Korać Graovac, A., op. cit. (bilj. 3), str. 108.

⁷⁹ Obiteljski zakon, op.cit. (bilj. 24), čl. 139., st. 1.

⁸⁰ Ibid., čl. 139., st. 2.

⁸¹ Ajduković, M. (ur.), „Pomoć roditeljima u zaštiti dobrobiti djeteta“, Priručnik za socijalne radnike, druge stručnjake i suradnike centra za socijalnu skrb, Zagreb: Društvo za psihološku pomoć i Ured UNICEF-a za Hrvatsku, 2015., str. 13.

⁸² Hrabar, D., Korać Graovac, A., op. cit. (bilj. 3), str. 108.

mjestima.⁸³ U Republici Hrvatskoj je u 2021. godini, prema 1842 roditelja izrečena mjera upozorenja na pogreške i propuste u ostvarivanju roditeljske skrbi.⁸⁴

3.3. Mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu

Prilikom ostvarivanja skrbi o djetetu može doći do propusta koji zahtjevaju ozbiljnije mjere zavoda od mjere upozorenja, a jedna od tih mjera je i mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu.⁸⁵ Zavod će roditeljima izreći mjeru stručne pomoći i potpore u ostvarivanju roditeljske skrbi ako utvrdi da roditelji nisu u stanju samostalno ostvarivati roditeljsku skrb u cijelosti ili djelomice zbog okolnosti na strani roditelja ili na strani djeteta, pri čemu je ugrožen razvoj djeteta.⁸⁶ Zakonodavac je uzrok za ugroženost djeteta u obitelji podijelio na okolnosti koje su nastale od strane djeteta ili roditelja.⁸⁷ Dijete tako može vlastitim ponašanjem prouzrokovati intervenciju zavoda, kao npr. problematičnim ponašanjem u školi, kao i roditelji svojim neodgovornim zanemarivanjem skrbi o djetetu. Zavod će ukoliko procijeni potrebnim, donijeti rješenje o mjeri stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu koje mora sadržavati ime voditelja mjere, te na temelju kojeg će zavod u roku od trideset dana od donošenja izraditi individualni plan i program provođenja mjere.⁸⁸ Prema Pravilniku o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, voditeljem mjere stručne pomoći može biti imenova stručni radnik zavoda (osim ako je sudjelovao u radu na slučaju), stručni radnik druge ustanove socijalne skrbi ili druge osobe kao što su: socijalni

⁸³ Hrabar, Dubravka et al., *op. cit.* (bilj. 71), str. 247.

⁸⁴ Godišnje statističko izvješće o primjenjenim pravima, socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2021. godini

<https://mrosp.gov.hr/UserDocImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisti%C4%8Dko%20izvje%C5%A1%C4%87e%20za%202021.%20godinu.pdf>, 4. ožujka 2023., str. 67.

⁸⁵ Obiteljski zakon, *op.cit.* (bilj. 24), čl. 140.

⁸⁶ *Ibid.*

⁸⁷ *Ibid.*

⁸⁸ *Ibid.*, čl. 141., st. 1.-2.

radnik, psiholog, socijalni pedagog, pravnik zaposlen u zavodu, odgojitelj u predškolskoj ustanovi i tako dalje.⁸⁹ Voditelj mjere dužan je posjećivati obitelj i pružati joj potporu u skladu s rješenjem i individualnim planom te jednom mjesečno dostavljati zavodu izvješće o provedbi mjere.⁹⁰ Ovisno o situaciji koja je dovela do izricanja mjere stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu, postoji mogućnost da rješenje o mjeri sadrži uputu roditeljima i djetetu da zatraže odgovarajuće liječenje ili zdravstvene, obrazovne ili psihosocijalne programe.⁹¹ Dijete također može biti upućeno u dom za djecu ili udomiteljsku obitelj vikendom, u poludnevni ili cjelodnevni boravak.⁹² Mjera stručne pomoći i potpore izriče se u neprekidnom trajanju od šest mjeseci do godine dana te se može produljivati ako za to postoje opravdani razlozi.⁹³ Ne donese li provedena mjera napretka, bez obzira jesu li roditelji surađivali ili nisu, moguće je da zavod predloži sudu donošenje mjere iz njegove nadležnosti, no valja upozoriti da eventualna poboljšanja ne treba čekati do isteka mjere na vrijeme koje je izrečena, već uočeni nedostaci mogu biti alarm za zamjenu mjere.⁹⁴ Zavod će izvijestiti sud u roku od 15 dana od isteka mjere koja nije dala poboljšanja tako što će priložiti dokumentaciju koja je dokaz o neuspjehu mjere (završno izvješće).⁹⁵ Obveza je zavoda pratiti obiteljske prilike i nakon prestanka mjere stručne pomoći, te ponovno sastaviti izvješće unutar godine dana od prestanka mjere.⁹⁶

⁸⁹ Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, op.cit. (bilj. 62), čl. 9., st. 1.

⁹⁰ Obiteljski zakon, op.cit. (bilj. 24), čl. 143., st. 1.

⁹¹ Ibid., čl. 141., st. 4.

⁹² Ibid., čl. 141., st. 5.

⁹³ Ibid., čl. 142.

⁹⁴ Hrabar, D., op. cit. (bilj. 68), str. 188.

⁹⁵ Hrabar, D. et al., op. cit. (bilj. 71), str. 248.

⁹⁶ Ibid.

3.4. Mjera intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi o djetetu

Za razliku od mjere stručne pomoći koja se izriče u slučajevima kada postoje zapreke u ostvarivanju roditeljske skrbi pri čemu je razvoj djeteta ugrožen, ObZ predvidio je mjeru ozbiljnijeg karaktera i koja se izriče u situacijama kada je djetetov razvoj ozbiljno ugrožen.⁹⁷ Do ozbiljne ugroženosti djetetova razvoja može doći kada postoje određene disfunkcije na strani roditelja pri čemu će se izreći mjera intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi o djetetu.⁹⁸ Mjera intenzivne stručne pomoći izreći će se samo u slučajevima kada su roditelji spremni i sposobni u kraćem vremenu promijeniti svoje ponašanje, poštovati jasne upute i omogućiti nesmetan nadzor nad skrbi o djetetu kako bi se spriječilo izdvajanje djeteta iz obitelji.⁹⁹ Iz naziva mjere u usporedbi s mjerom stručne pomoći, vidljiva je naglašena potreba intenzivnije pomoći voditelja mjere.¹⁰⁰ Odlučivanje o rješenju kojim se izriče mjera intenzivne stručne pomoći, njegov sadržaj, kao i obveze zavoda i voditelja mjere istovjetne su onima koje su propisane za mjeru stručne pomoći i potpore.¹⁰¹ Mjera intenzivne stručne pomoći zahtjeva učestalije posjete i nadzor voditelja mjere koji mora uputiti roditelje o posljedicama nepoštivanja mjere i odbijanja pomoći.¹⁰² Budući da je provođenje mjere proces koji ima za cilj poboljšanje u ostvarivanju skrbi roditelja nad djetetom, od iznimne je važnosti obostrana posvećenost roditelja i voditelja mjere kako bi ostvarili individualni plan i program provođenja mjere.¹⁰³ Individualni plan za provedbu mjere intenzivne stručne pomoći izrađuje zavod, a roditelje i dijete se može uputiti i po stručnu pomoć u vidu zdravstvenih i psihosocijalnih programa, a mjera se izriče na vrijeme od

⁹⁷ Obiteljski zakon, op.cit. (bilj. 24), čl. 140 i čl. 145.

⁹⁸ Hrabar, D., Korać Graovac, A., op. cit. (bilj. 3), str. 109.

⁹⁹ Obiteljski zakon, op.cit. (bilj. 24), čl. 145. st. 1.

¹⁰⁰ Hrabar, D. et al., op. cit. (bilj. 71), str. 248.

¹⁰¹ Obiteljski zakon, op.cit. (bilj. 24), čl. 146. st. 1.

¹⁰² Ibid., čl. 146., st. 2.

¹⁰³ Ajduković, M. (ur.), op. cit. (bilj. 81), str. 99.

3 do 6 mjeseci, uz mogućnost produženja nekoliko puta, ali ne dulje od godine dana.¹⁰⁴ ObZ je kao i u mjeri stručne pomoći propisao naknadnu evaluaciju obiteljskih prilika od strane zavoda prije isteka godine dana od dana prestanka mjere, nakon koje će zavod sastaviti izvješće.¹⁰⁵ Kako bi mjere stručne pomoći roditeljima pružile bolje učinke u ostvarivanju kvalitetnijeg razvoja djeteta potreban je napredak u radu institucija i stručnjaka koji se bave zaštitom prava djeteta. Za bolju zaštitu djece čiji je razvoj u obitelji ugrožen, nužna je: posvećenost i zainteresiranost stručnjaka za inovacije u radu, posvećenost i spremnost akademske zajednice za otvaranje važnih pitanja o funkcioniranju sustava, te suštinska posvećenost nadležnog ministarstva koja se očituje kroz unapređenje regulative, osiguranje pretpostavki za kvalitetniji rad stručnjaka i otvaranje profesionalnih dijaloga kojim bi unaprijedili načine izvođenja mjere stručne pomoći roditeljima.¹⁰⁶

¹⁰⁴ Hrabar, D., op. cit. (bilj. 68), str. 189.

¹⁰⁵ Obiteljski zakon, op.cit. (bilj. 24), čl. 144. i čl. 148.

¹⁰⁶ Ajduković, M. (ur.), op. cit. (bilj. 81), str. 107.-108.

4. Mjere za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta u nadležnosti suda

Država nastoji štiti osobna prava djeteta izricanjem odgovarajućih mjera, a nadležnost u izricanju mjera, osim zavodu, ObZ-om delegirana je i sudu.¹⁰⁷ Mjere za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta u nadležnosti suda su odgovor na teže propuste roditelja u skrbi i odgoju djeteta, a donose se u izvanparničnom postupku.¹⁰⁸ „Izvanparnični postupak u kojem se donose mjere manje je fleksibilan od parničnog postupka i ostavlja više slobode sudu glede vođenja postupka i komunikacije sa sudionicima istog.“¹⁰⁹ Zavod, roditelji i dijete ovlašteni su prijedlogom pokrenuti sudski postupak za svaku od mjera u nadležnosti suda, a u slučaju izricanja mjere lišenja prava na roditeljsku skrb i mjere koja se odnosi na djecu s problemima u ponašanju, ovlast za podnošenje prijedloga sudu ima i državni odvjetnik za mladež.¹¹⁰ Mjere koje sud u izvanparničnom postupku može donijeti su: privremeno povjeravanje djeteta drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi; zabrana prilaženja djetetu; oduzimanje prava na stanovanje s djetetom i povjeravanje svakodnevne skrbi o djetetu drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi; povjeravanje djeteta s problemima u ponašanju radi pomoći u odgoju udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi; te lišenje prava na roditeljsku skrb.¹¹¹

¹⁰⁷ Obiteljski zakon, op. cit. (bilj. 24), čl. 149.

¹⁰⁸ Hrabar, D.; op. cit. (bilj. 68), str. 190.

¹⁰⁹ Rešetar, B. i Aras, S. (ur.) Represivne mjere za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta, Osijek, 2014., str. 23.

¹¹⁰ Hrabar, D. et al., op. cit. (bilj. 71), str. 249.

¹¹¹ Obiteljski zakon, op. cit. (bilj. 24), čl. 149.

4.1. Privremeno povjeravanje djeteta drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi

Sud može donijeti rješenje o mjeri privremenog povjeravanja djeteta drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi na prijedlog zavoda kada je dijete prethodno bilo žurno izdvojeno iz obitelji ili u drugim slučajevima kada se utvrdi opasnost za život i zdravlje djeteta, a u tijeku je planiranje druge mjere za zaštitu osobnih prava djeteta.¹¹² Suradnja zavoda i suda vidljiva je kroz obvezu zavoda da nakon izvršenja mjere žurnog izdvajanja djeteta iz obitelji, dostavi sudu u roku od 72 sata prijedlog da u izvanparničnom postupku donese rješenje o mjeri privremenog povjeravanja djeteta drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi.¹¹³ Uz prijedlog sudu o privremenom povjeravanju djeteta drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi, zavod mora dostaviti i stručnu procjenu ugroženosti djeteta, te predložiti novo mjesto u kojemu će dijete biti smješteno nakon mogućeg izricanja mjere.¹¹⁴ Ukoliko je predlagatelj mjere dijete ili roditelj, zavod je procjenu o ugroženosti djeteta i prijedlog o mjestu smještaja djeteta dužan dostaviti sudu u roku od 8 dana od dana kada se to od njega zahtjeva.¹¹⁵ Kada sud na prijedlog zavoda, kao nadležnog tijela za udomiteljstvo i institucionalni smještaj, odluči o smještaju djeteta, on po službenoj dužnosti mora odlučiti i ostvarivanju osobnih odnosa roditelja s djetetom.¹¹⁶ Odlučujući o zabrani ostvarivanja osobnih odnosa roditelja s djetetom, sud može radi djetetove sigurnosti u rješenju o privremenom povjeravanju i smještaju djeteta izostaviti adresu na kojoj će dijete biti smješteno.¹¹⁷ Mogućnost izostavljanja adrese budućeg djetetovog smještaja ima i zavod kada u svom prijedlogu sudu o mjeri privremenog povjeravanja i

¹¹² Ibid., čl. 150.

¹¹³ Hrabar, D. et al., op. cit. (bilj. 71), str. 249.

¹¹⁴ Obiteljski zakon, op. cit. (bilj. 24), čl. 151., st. 1.-2.

¹¹⁵ Ibid., čl. 151., st. 3.

¹¹⁶ Hrabar, D. et al., op. cit. (bilj. 71), str. 250.

¹¹⁷ Obiteljski zakon, op. cit. (bilj. 24), čl. 152. st. 2.

smještaja djeteta traži i zabranu ostvarivanja osobnih odnosa s djetetom.¹¹⁸ Izrečena mjera privremenog povjeravanja djeteta drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi i smještaja djeteta može biti na snazi najdulje 30 dana, a sud je može na zahtjev zavoda, djeteta ili roditelja produljiti za još 30 dana ukoliko za to ima opravdane razloge.¹¹⁹ Kao što ima pravo na produljenje mjere, sud također može ukinuti izrečenu mjeru prije isteka roka od 30 dana ako razlozi zbog kojih je određena prestanu postojati.¹²⁰ Privremeno izdvajanje djeteta iz obitelji omogućava promjenu ponašanja roditelja dok dijete živi u sigurnijem okruženju, ali za vrijeme tog razdoblja potrebno je osigurati kontakt između roditelja i djeteta kako bi se napredak u ponašanju roditelja održao kada se dijete vrati u obitelj.¹²¹ ObZ-om je pitanje odnosa roditelja i djeteta za vrijeme trajanje mjere riješeno tako što su roditeljima bez prava na stanovanje s djetetom omogućena sva prava i dužnosti u ostvarivanju roditeljske skrbi, što uključuje i ostvarivanje osobnih odnosa s djetetom na način utvrđen sudskom odlukom.¹²² U Republici Hrvatskoj je u 2021. godini sud donio 483 odluke o privremenom povjeravanju djeteta drugoj osobi, ustanovi socijalne skrbi ili udomiteljskoj obitelji, od čega je čak 427 odluka donešeno na prijedlog zavoda.¹²³

4.2. Zabrana približavanja djetetu

Djetetova osobna prava i dobrobiti mogu biti ugrožena na različite načine i od različitih osoba koje mogu loše utjecati na dijete. Loš utjecaj na dijete ne mora biti vršen isključivo od

¹¹⁸ *Ibid.*, čl. 151., st. 4.

¹¹⁹ *Ibid.*, čl. 152., st. 3.

¹²⁰ *Ibid.*, čl. 152., st. 5.

¹²¹ Ajduković, M. (ur.) i Radočaj, T. (ur.), *Pravo djeteta na život u obitelji*, Zagreb, Ured UNICEF-a za Hrvatsku, 2008., str. 86.

¹²² Obiteljski zakon, *op. cit.* (bilj. 24), čl. 153. st. 1.-2.

¹²³ Godišnje statističko izvješće o primjenjenim pravima, socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2021. godini

<https://mrosp.gov.hr/UserDocImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisti%C4%8Dko%20izvje%C5%A1%C4%87e%20za%202021.%20godinu.pdf>, 28. ožujka 2023., str. 68.

strane roditelja nego i od drugih članova uže obitelji. Zbog tih razloga sud u izvanparničnom postupku može izreći zabranu neovlaštenog prilaženja djetetu prema: roditelju, baki ili djedu, sestri ili bratu, odnosno polusestri ili polubratu, osobama koje su dulje vrijeme živjele u obitelji s djetetom i kroz to se vrijeme brinule o djetetu i drugom članu obitelji koji ne stanuje s djetetom.¹²⁴ ObZ ne navodi razloge za određivanje mjere zabrane približavanja djetetu, no može se pretpostaviti da se radi o neprimjerenom ponašanju djetetu bliskih osoba, koje time ugrožavaju djetetovu sigurnost i razvoj.¹²⁵ Postupak za izricanje mjere zabrane približavanja djetetu mogu pokrenuti zavod, dijete ili roditelj, a sud ima obvezu obavijestiti navedene osobe koje nisu inicirale postupak o pokrenutom postupku.¹²⁶ Sud je nadležan izreći ovu mjeru u smislu zabrane približavanja djetetu na određenim mjestima (npr. škola) ili na određenoj udaljenosti (npr. 100 metara od mjesta stanovanja), te u smislu zabrane uznemiravanja djeteta na neizravan način (npr. telefonskim pozivima, putem društvenih mreža i dr.).¹²⁷ Rješenje u postupku sud je obvezan donijeti bez odgode, a najkasnije u roku od 15 dana od pokretanja postupka.¹²⁸ Rok na koji se izriče zabrana približavanja djetetu nije preciziran, niti su definirani pojmovi neovlaštenog približavanja i uznemiravanja, a time je ostavljeno dovoljno prostora sudu za procjenu, s obzirom na okolnosti konkretnog slučaja, uznemirava li određeno ponašanje dijete u toj mjeri da je potrebno izreći ovu mjeru, kao i za procjenu roka na koji bi trebalo izreći tu mjeru.¹²⁹ Zavod je dužan obavijest o pravomoćnoj odluci suda o zabrani približavanja djetetu dostavi odgojno-obrazovnoj ustanovi koju dijete pohađa, a nadzor nad izvršenjem mjere provjeravat će policijski službenici za mladež.¹³⁰ Osim eksplicite navedene dužnosti dostave rješenja odgojno-obrazovnoj ustanovi, može se zaključiti da je rješenje

¹²⁴ Obiteljski zakon, op. cit. (bilj. 24), čl. 154., st. 1.

¹²⁵ Hrabar, D. et al., op. cit. (bilj. 71), str. 250.

¹²⁶ Obiteljski zakon, op. cit. (bilj. 24), čl. 154. st. 2.-3.

¹²⁷ Rešetar, B., Aras, S. (ur.), op. cit. (bilj. 109), str. 166.

¹²⁸ Obiteljski zakon, op. cit. (bilj. 24), čl. 154. st. 4.

¹²⁹ Rešetar, B., Aras, S. (ur.), op. cit. (bilj. 109), str. 166.

¹³⁰ Obiteljski zakon, op. cit. (bilj. 24), čl. 154. st. 5.-6.

obvezno dostaviti još i osobi koja je pokrenula postupak, zavodu, osobi na koju se zabrana odnosi, te policiji.¹³¹ U Republici Hrvatskoj je u 2021. godini mjera zabrane približavanja djetetu izrečena u 43 slučaja, od čega je u 23 slučaja izrečena prema ocu djeteta.¹³²

4.3. Oduzimanje prava na stanovanje s djetetom i povjeravanje

svakodnevne skrbi o djetetu

Svaka izrečena mjera ima za cilj poboljšanje obiteljskih odnosa i roditeljske skrbi, ali ponekad izostane rezultat, te je u takvim situacijama moguće izreći mjeru oduzimanja prava na stanovanje s djetetom i povjeravanje svakodnevne skrbi o djetetu.¹³³ Sud će na temelju procjene zavoda da djetetu ostankom ili povratkom u obitelj prijeti opasnost za život, zdravlje i razvoj ili kad se nisu dogodile planirane promjene u obitelji iz prethodno određenih mjera, rješenjem oduzeti pravo na stanovanje s djetetom te će svakodnevnu skrb o djetetu povjeriti drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi.¹³⁴ Oduzimanje prava na stanovanje s djetetom podrazumijeva i lišenje prava roditelja na svakodnevnu skrb o djetetu.¹³⁵ Zavod, roditelj ili dijete imaju pravo predložiti sudu pokretanje postupka za donošenje navedene mjere, kao i pravo na prijedlog za produljenje, ukidanje ili izmjenu iste.¹³⁶ Naziv ove mjere ukazuje na potrebu smještaja djeteta kod neke druge osobe, jer se izdvajanjem djeteta iz obitelji rješava samo dio problema.¹³⁷ Iz tog razloga zavod je prilikom

¹³¹ Hrabar, D. et al., op. cit. (bilj. 71), str. 251.

¹³² Godišnje statističko izvješće o primjenjenim pravima, socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2021. godini, <https://mrosp.gov.hr/UserDocImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisti%C4%8Dko%20izvje%C5%A1%C4%87e%20za%202021.%20godinu.pdf>, 28. ožujka 2023., str. 69.

¹³³ Hrabar, D. et al., op. cit. (bilj. 71), str. 251.

¹³⁴ Obiteljski zakon, op. cit., (bilj. 24), čl. 155., st., 1.

¹³⁵ Ibid., čl. 155., st. 2.

¹³⁶ Ibid., čl. 156., st. 1.-2.

¹³⁷ Hrabar, D. et al., op. cit. (bilj. 71), str. 251.

podnošenja prijedloga za oduzimanje prava na stanovanje s djetetom dužan predložiti i smještaj djeteta te uz prijedlog dostaviti obiteljsku procjenu, individualne planove i završna izvješća iz prethodno izrečenih mjera, a ukoliko su predlagatelji roditelj ili dijete, zavod je dužan sudu prijedlog za novi smještaj djeteta uz obiteljsku procjenu, individualne planove i završna izvješća poslati u roku od 8 dana od zahtjeva suda.¹³⁸ Izricanjem ove mjere roditelju ne prestaje odgovornost i ostala prava i dužnosti roditeljske skrbi prema djetetu kao i pravo na susrete i druženja s djetetom ukoliko to nije protivno djetetovom najboljem interesu.¹³⁹ Sud će rješenjem o mjeri odlučiti i o ostvarivanju osobnih odnosa s djetetom, odnosno o njegovom nadzoru ili zabrani ako je to potrebno i ako to predlažu dijete, roditelj ili zavod.¹⁴⁰ Rješenje o izricanju ove mjere također može sadržavati i uputu roditeljima ili djetetu da zatraže odgovarajuće liječenje, kao i da se uključe u druge zdravstvene, obrazovne ili psihosocijalne programe.¹⁴¹ Promjena adrese roditelja tijekom trajanja mjere može prouzrokovati priliku da roditelj izbjegne primjenu mjere, te zbog toga sud obvezuje roditelje na prijavu svake promjene prebivališta zavodu, što u konačnici zahtjeva i promjena mjesne nadležnosti zavoda.¹⁴² Mjera oduzimanja prava na stanovanje s djetetom i povjeravanja skrbi o djetetu drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi izriče se u trajanju do godine dana, a na prijedlog djeteta, roditelja ili zavoda, sud može produljiti trajanje mjere za još godinu dana.¹⁴³ ObZ obvezuje zavod i sud na vođenje računa da izrečena mjera bude trajnije naravi ukoliko se obiteljskom procjenom utvrdi slaba vjerojatnost povratka djeteta u obitelj.¹⁴⁴ Značenje pojma „trajnije narav mjere“ nameće postavljanje pitanja o svrhovitosti izricanja ove mjere jer je prethodno utvrđen rok njenog trajanja na godinu dana, uz mogućnost

¹³⁸ Obiteljski zakon, op. cit., (bilj. 24), čl. 156., st. 3.-4.

¹³⁹ Dojčinović, I., „Mjera oduzimanja prava roditelju da živi sa svojim djetetom i odgaja ga“, Socijalna politika i socijalni rad, 2.1, 2014., 100-126, 2014., str. 116.

¹⁴⁰ Obiteljski zakon, op. cit., (bilj. 24), čl. 157., st. 1.

¹⁴¹ Ibid., čl. 157., st. 3.

¹⁴² Hrabar, D. et. al., op. cit. (bilj. 71), str. 252.

¹⁴³ Obiteljski zakon, op. cit. (bilj. 24), čl. 158., st. 1.-2.

¹⁴⁴ Ibid., čl. 157., st. 4.

produljenja na još godinu dana.¹⁴⁵ Zavod je obvezan podnijeti sudu završno izvješće o djetetu i roditelju kojem je oduzeto pravo na stanovanje s djetetom najkasnije 30 dana prije okončanja mjere.¹⁴⁶ Mogućnost promjene okolnosti na strani roditelja prema kome je izrečena mjera ili djeteta prouzrokovat će nastajanje pravne osnove za promjenu odluke.¹⁴⁷ Ukoliko okolnosti budu opravdane, sud može na prijedlog zavoda, djeteta ili roditelja izmijeniti rješenje o mjeri oduzimanja prava na stanovanje s djetetom, a u iznimnim slučajevima, kad je potrebna žurna promjena djetetova smještaja, zavod može o tome donijeti rješenje i dostaviti ga sudu uz prijedlog za izmjenu rješenja suda o smještaju djeteta, odnosno svakodnevne skrbi o djetetu povjerene ustanovi socijalne skrbi, udomiteljske obitelji ili drugoj osobi.¹⁴⁸ Zakonski izričaj u ovome slučaju je zbunjujuć jer se rješenja utrostručuju, što sigurno ne pridonosi pravnoj sigurnosti.¹⁴⁹ Dužnost zavoda je u roku od 15 dana od smještaja djeteta prijaviti djetetovo boravište, te surađivati sa zavodom nadležnim prema prebivalištu, odnosno boravištu roditelja u nadzoru nad skrbi o djetetu.¹⁵⁰ Zavod je također obvezan pružati potporu djetetu i pomoći roditeljima u uklanjanju uzroka koji su doveli do izdvajanja djeteta iz obitelji.¹⁵¹ Intencija zakonodavca bila je očuvanje djetetova najboljeg interesa za vrijeme tijekom kojeg roditelj mora sam raditi na vlastitim propustima, nedostacima i unaprijeđivati životne okolnosti.¹⁵² Osim poboljšanja vlastitih životnih okolnosti, roditelj je dužan osigurati uvjete za povratak djeteta u obitelj.¹⁵³ Zavod će 30 dana prije isteka mjere izraditi izvješće o djetetu i roditelju te u skladu s rezultatima izvješća predložiti sudu povratak djeteta u obitelj, ili produljenje mjere, ili lišenje roditelja prava na roditeljsku skrb.¹⁵⁴ Kada roditelj svojim

¹⁴⁵ Hrabar, D. et. al., op. cit. (bilj. 71), str. 252.

¹⁴⁶ Obiteljski zakon, op. cit. (bilj. 24), čl. 158., st. 3.

¹⁴⁷ Dojčinović, I., op. cit. (bilj. 139), str. 116.

¹⁴⁸ Obiteljski zakon, op. cit. (bilj. 24), čl. 159.

¹⁴⁹ Hrabar, D. et al., op. cit. (bilj. 71), str. 253.

¹⁵⁰ Obiteljski zakon, op. cit. (billj. 24), čl. 161.. st. 1.-2.

¹⁵¹ Ibid.

¹⁵² Dojčinović, I., op. cit. (bilj. 139), str. 116.

¹⁵³ Obiteljski zakon, op. cit. (billj. 24), čl. 162., st. 2.

¹⁵⁴ Ibid., čl. 163., st. 1.

ponašanjem tijekom prvih 6 mjeseci trajanja mjere ne pokažu napredak u ponašanju koji bi mogao biti garancija za poboljšanje u ostvarivanju roditeljske skrbi, sud ima pravo ukinuti izrečenu mjeru i lišiti roditelja prava na roditeljsku skrb.¹⁵⁵ Sud će prethodno spomenutu odluku o zamjeni mjere oduzimanja prava na stanovanje s djetetom, mjerom lišenja prava roditelja na roditeljsku skrb, donijeti na temelju izvješća zavoda koji ukazuje na vjerojatnost da se neće postići svrha prethodne mjere te da bi djetetov povratak u obitelj mogao predstavljati opasnost za njegov život, zdravlje i razvoj.¹⁵⁶

4.4. Povjeravanje djeteta s problemima u ponašanju radi pomoći u odgoju

Razlozi za izricanje mjere za zaštitu osobnih prava djeteta mogu biti na strani roditelja, ali i na strani djeteta. Jedina mjera koju sud izriče kao obiteljskopravnu mjeru prema djetetu, a ne prema roditelju jest povjeravanje djeteta s problemima u ponašanju radi pomoći u odgoju.¹⁵⁷ Sud će ovu mjeru izreći kada dijete svojim ponašanjem ugrožava vlastita prava i interese, kao prava i interese drugih osoba ili članova obitelji, te u slučajevima kada roditelji ili druge osobe koje skrbe o djetetu zanemaruju odgoj djeteta, a promjenu ponašanja roditelja i djeteta nije moguće postići niti jednom blažom mjerom.¹⁵⁸ Dijete s problemima u ponašanju se prema rješenju suda može povjeriti ustanovi socijalne skrbi ili udomiteljskoj obitelji.¹⁵⁹ Prijedlog za pokretanje postupka za izricanje mjere povjeravanja djeteta s problemima u ponašanju radi pomoću u odgoju mogu podnijeti zavod, državni odvjetnik za mladež, dijete ili roditelj.¹⁶⁰ Zavod je dužan prilikom podnošenja prijedloga za pokretanje postupka, sudu dostaviti stručnu procjenu obitelji i djeteta te prijedlog o smještaju djeteta, a kada su podnositelji prijedloga

¹⁵⁵ Ibid., čl. 163., st. 2.

¹⁵⁶ Ibid.

¹⁵⁷ Hrabar, D. et al., op. cit. (bilj. 71), str. 253.

¹⁵⁸ Obiteljski zakon, op. cit., (bilj. 24), čl. 164.

¹⁵⁹ Ibid.

¹⁶⁰ Ibid., čl. 165., st. 1.

državni odvjetnik za mladež ili dijete, zavod je dužan stručnu procjenu i prijedlog o smještaju djeteta dostaviti sudu u roku od 8 dana od njegovog zahtjeva.¹⁶¹ Uz pomoć stručne procjene i prijedloga za smještaj, kao i rezultata multidisciplinarnog dijagnostičkog postupka, sud će dijete povjeriti ustanovi socijalne skrbi ili udomiteljskoj obitelji tijekom vikenda, u poludnevnom ili cjelodnevnom boravku.¹⁶² Sud će rješenjem o ovoj mjeri odlučiti i o ostvarivanju osobnih odnosa s djetetom, a rješenje može sadržavati i uputu djetetu da zatraži odgovarajuće liječenje, te se uključi u druge obrazovne, zdravstvene ili psihosocijalne programe.¹⁶³ Mjera se određuje u roku do godine dana, a u opravdanim slučajevima sud je može produljiti na prijedlog zavoda, državnog odvjetnika za mladež, djeteta ili roditelja.¹⁶⁴ Obveza je revizije mjere odnosno njezinih učinaka na ponašanje djeteta.¹⁶⁵ Zbog toga je dužnost zavoda podnijeti završno izvješće sudu, a najkasnije u roku od 30 dana prije isteka roka za trajanje mjere.¹⁶⁶ Trajanje mjere različito je određeno, u skladu s načelom razmjernosti intervencije u obiteljske odnose, odnosno s težinom okolnosti radi kojih se izriče.¹⁶⁷ Sud može ukinuti mjeru povjeravanja djeteta s problemima u ponašanju radi pomoći u odgoju i prije isteka roka od godine dana ako prema izvješću o djetetu i roditeljima prestanu postojati okolnosti zbog kojih je mjera izrečena.¹⁶⁸ U Republici Hrvatskoj je u 2021. godini, mjera povjeravanja djeteta s problemima u ponašanju radi pomoći u odgoju određena u 83 slučaja, od čega u 78 slučajeva je predlagatelj mjere bio zavod.¹⁶⁹

¹⁶¹ *Ibid.*, čl. 165., st. 2.-3.

¹⁶² Hrabar, D. et al., *op. cit.* (bilj. 71), str. 253.

¹⁶³ Obiteljski zakon, *op. cit.* (bilj. 24), čl. 166., st. 2. i 5.

¹⁶⁴ *Ibid.*, čl. 167., st. 1.-2.

¹⁶⁵ Hrabar, D. et al., *op. cit.* (bilj. 71), str. 254.

¹⁶⁶ Obiteljski zakon, *op. cit.* (bilj. 24), čl. 167., st. 3.

¹⁶⁷ Hrabar, D. et al., *op. cit.* (bilj. 71), str. 254.

¹⁶⁸ Obiteljski zakon, *op. cit.* (bilj. 24), čl. 167., st. 4.

¹⁶⁹ Godišnje statističko izvješće o primjenjenim pravima, socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2021. godini,

<https://mrosp.gov.hr/UserDocImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisti%C4%8Dko%20izvje%C5%A1%C4%87e%20za%202021.%20godinu.pdf>, 29. ožujka 2023., str. 70.

4.5. Lišenje prava na roditeljsku skrb

Najteža mjera koja se izriče prema roditeljima jest lišenje prava na roditeljsku skrb.¹⁷⁰ Smisao izricanja ove mjere je potpuno onemogućavanje roditelja u njihovoj skrbi za dijete zbog vrlo štetnih postupaka i ponašanja.¹⁷¹ Opća pretpostavka za izricanje ove mjere je zlouporaba ili grubo kršenje roditeljske odgovornosti, dužnosti i prava.¹⁷² Osim opće pretpostavke za izricanje mjere, ObZ navodi i posebne pretpostavke, taksativno nabrajajući okolnosti u kojima bi se mjera lišenja prava na roditeljsku skrb trebala izreći, a to su: napuštanje djeteta, izloženost djeteta nasilju među odraslim članovima obitelji, nepoštovanje prethodno izrečenih mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta (prema izvješću zavoda), postojanje opasnosti za povratak djeteta u obitelj nakon prethodno izrečenih mjera (prema izvješću zavoda), kaznena djela na štetu djeteta za koja je roditelj pravomoćno osuđen, te ograničena mentalna sposobnost roditelja koja ga onemogućuje u obavljanju roditeljske skrbi.¹⁷³ Do lišenja prava na roditeljsku skrb dolazi u vrlo ozbiljnim situacijama pa je logično da se roditelju na čijoj su strani ispunjeni uvjeti za izricanje te najteže obiteljskopravne mjere uskraćuje mogućnost daljnjeg utjecaja na položaj djeteta.¹⁷⁴ Roditelj koji je lišen prava na roditeljsku skrb gubi sva prava iz roditeljske skrbi, a sud može samo u iznimnim slučajevima dozvoliti ostvarivanje osobnih odnosa s djetetom.¹⁷⁵ Neobično je što ObZ omogućuje da se odnosi djeteta s roditeljem koji je lišen prava na roditeljsku skrb ostvaruju, premda je riječ o iznimno teškim obilicima lošeg ponašanja roditelja prema djetetu.¹⁷⁶ Roditelji koji su lišeni prava na roditeljsku skrb imaju dužnost plaćati uzdržavanje za dijete.¹⁷⁷ Premda roditelj pravomoćnošću sudskog rješenja gubi sva prava iz roditeljske skrbi, ipak ga se sankcionira i

¹⁷⁰ Hrabar, D. et al., op. cit., (bilj. 71), str. 254.

¹⁷¹ Ibid.

¹⁷² Obiteljski zakon, op. cit., (bilj. 24), čl. 170.

¹⁷³ Ibid., čl. 171.

¹⁷⁴ Radina, A., op.cit., (bilj. 76), str. 111.

¹⁷⁵ Obiteljski zakon, op. cit. (bilj. 24), čl. 175., st. 1.

¹⁷⁶ Hrabar, D. et al., op. cit. (bilj. 71), str. 255.

¹⁷⁷ Obiteljski zakon, op. cit. (bilj. 24), čl. 175., st. 2.

dodatno- obvezom da pridonosi za uzdržavanje djeteta, sve dok dijete ne bude posvojeno.¹⁷⁸ Rješenje o lišenju prava na roditeljsku skrb sud može donijeti na prijedlog djeteta, roditelja, zavoda ili državnog odvjetnika za mladež.¹⁷⁹ U 2021. godini, sud je donio 218 odluka o lišenju prava na roditeljsku skrb, od čega najviše na prijedlog zavoda (čak 198), dok na prijedlog državnog odvjetnika za mladež u istoj godini nije donešena niti jedna odluka o lišenju prava na roditeljsku skrb.¹⁸⁰ Zavod je uz prijedlog za lišenje prava na roditeljsku skrb sudu dužan dostaviti izvješće i procjenu na kojima temelji svoj zahtjev, a državni odvjetnik za mladež, pravomoćnu presudu na temelju koje je roditelj osuđen za kaznena djela koja predstavljaju razloge za izricanje ove mjere.¹⁸¹ Kada postupak pred sudom pokreću dijete ili roditelj, zavod je dužan izvješće i procjenu podnijeti u roku od 8 dana od kada sud to od njega zahtjeva.¹⁸² Sud je ovlašten u postupku odlučivanja o lišenju prava na roditeljsku skrb po službenoj dužnosti, ovisno o okolnostima slučaja, odrediti mirovanje roditeljske skrbi kao privremenu mjeru.¹⁸³ Razlozi za određivanje mirovanja roditeljske skrbi su odsutnost i nepoznato boravište roditelja, te roditeljeva sprječenosť iz objektivnih razloga dulje vrijeme ostvarivati roditeljsku skrb.¹⁸⁴ Učinak rješenja o osiguranju privremene mjere mirovanja ostvarivanja roditeljske skrbi bio bi u tome da do pravomoćnosti rješenja o lišenju prava na roditeljsku skrb, odnosno drukčijeg načina okončanja tog postupka, ostvarivanje svih sadržaja roditeljske skrbi miruje.¹⁸⁵ Kao u svakoj životnoj situaciji, tako i u vremenu trajanja mjere lišenja prava na roditeljsku skrb treba ostaviti prosotr za moguće poboljšanje ponašanja

¹⁷⁸ Hrabar, D. et al., *op. cit.* (bilj. 71), str. 255

¹⁷⁹ Obiteljski zakon, *op. cit.* (bilj. 24), čl. 172., st. 1.

¹⁸⁰ Godišnje statističko izvješće o primjenjenim pravima, socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2021. godini, <https://mrosp.gov.hr/UserDocImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisti%C4%8Dko%20izvje%C5%A1%C4%87e%20za%202021.%20godinu.pdf>, 1. travnja 2023., str. 70.

¹⁸¹ Obiteljski zakon, *op. cit.* (bilj. 24), čl. 172., st. 2.

¹⁸² *Ibid.*, čl. 172., st. 3.

¹⁸³ *Ibid.*, čl. 173.

¹⁸⁴ *Ibid.*, čl. 115., st. 1.

¹⁸⁵ Aras Kramar, S., „Osiguranje privremenim mjerama o ostvarivanju roditeljske skrbi i osobnih odnosa s djetetom- neki pravni prijevori.“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* 42.2 (2021.): 363-382., str. 368.

roditelja. Pravo na roditeljsku skrb može rješenjem suda biti vraćeno ako prestanu razlozi zbog kojih je roditelj bio lišen prava na roditeljsku skrb, osim ako dijete prije toga bude posvojeno.¹⁸⁶ Prijedlog za vraćanje djeteta u obitelj, odnosno prijedlog za vraćanje roditeljske skrbi, od suda mogu zatražiti roditelj koji je bio lišen, dijete ili zavod.¹⁸⁷ Pravomoćna se odluka suda o lišenju i vraćanju prava na roditeljsku skrb dostavlja nadležnom matičaru radi upisa u maticu rođenih djeteta i roditelja, te nadležnom ministarstvu zaduženom za poslove pravosuđa radi vođenja očevidnika o osobama koje su lišene prava na roditeljsku skrb, a ukoliko dijete ima pravo na nekretninama, odluka će se dostaviti i zemljišnoknjižnom odjelu općinskog suda.¹⁸⁸

¹⁸⁶ Obiteljski zakon, op. cit. (bilj. 24), čl. 176. st. 1.

¹⁸⁷ Ibid., čl. 176., st. 2.

¹⁸⁸ Ibid., čl. 177., st. 1.

5. Zaključak

Sukladno razvoju društva u kojem se nalazimo poboljšao se i položaj djeteta u društvenoj zajednici. No, razvojem društva svakodnevno se pred međunarodnim zajednicama i nacionalnim zakonodavstvima pojavljuju novi izazovi i problemi u zaštiti osobnih prava djeteta. Pravne norme kojima se štite osobna prava djeteta široko pokrivaju moguće prijetnje po djetetov život, zdravlje i razvoj, ali se također vremenom moraju prilagođavati, mijenjati i unaprjeđivati sukladno pojava l jivanju novih prijetnji po djetetova prava.

Najznačajniju ulogu u odgoju djeteta imaju njegovi roditelji koji su dužni obavljati roditeljsku skrb tako što će zaštititi dijete od mogućih loših utjecaja na njegova osobna prava. U slučajevima zanemarivanja djetetovih dobrobiti i prava od strane roditelja, država je obvezna intervenirati i zaštititi dijete. Država intervenira u obiteljski život kako bi svojim mjerama vratila stabilnost obiteljskoj zajednici, te poboljšala položaj djeteta unutar nje. U hrvatskom obiteljskopravnom sustavu, država pokušava zaštititi osobna prava djeteta preko institucije Hrvatskog zavoda za socijalni rad i suda. Osim kontinuiranog prilagođavanja zakonodavca novim izazovima koji nastaju promjenama u obiteljskoj zajednici, potrebno je istovremeno unaprjeđivati rad institucija koje izriču mjere u području zaštite djetetovih osobnih prava. Hrvatski zavod za socijalni rad i sud trebali bi surađivati kako bi postigli cilj, a to je vraćanje stabilnosti položaju djeteta u obiteljskoj zajednici. Zavod svojim mjerama pokušava preventivno djelovati na probleme u obitelji, dok je sud obvezan djelovati represivno na već učinjenu štetu po dijete. Zavod i sud svoje djelovanje moraju uskladiti sa ObZ-om, dok ObZ mora biti usklađen sa Ustavom i Konvencijom o pravima djeteta. Konvencija o pravima djeteta široko je opisala osobna prava djeteta, a države članice Konvencije obvezne su ta prava zaštititi nacionalnim zakonodavstvom. Najbitnije pitanje koje se postavlja u radu

institucija koja štite djetetova osobna prava jest primjena zakonskih odredbi. Primjena zakonskih odredbi od strane zavoda i suda mora se prilagoditi svakom djetetu individualno kako bi postupak završio u najboljem interesu djeteta. Najbolji interes djeteta, osim dobrog rada institucija u primjeni pravnih normi, uvelike ovisi i o spremnosti roditelja da isprave svoje greške u obavljanju roditeljske skrbi. Roditelji svojim postupcima u vremenu trajanja mjere moraju pokazati promjenu u svojem ponašanju kako bi se dijete povratkom u obitelj moglo pravilno razvijati.

Zaštita djetetovih osobnih prava morala bi biti dužnost svih pojedinaca u društvu, a ne samo dužnost roditelja i institucija. Napredak u rješavanju problema koji se događaju u obiteljima morao bi se razvijati sukladno promjenama u društvu i pojavi novih problema. Svijest društva o djetetovim osobnim pravima morala bi doći na veću razinu kako bi se olakšao posao državi i njenim institucijama.

6. LITERATURA

Agencija Europske unije za temeljna prava i Vijeće Europe, Priručnik o pravima djeteta u europskom pravu, Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije

Ajduković, Marina (ur.), „Pomoć roditeljima u zaštiti dobrobiti djeteta“, Priručnik za socijalne radnike, druge stručnjake i suradnike centra za socijalnu skrb, Zagreb: Društvo za psihološku pomoć i Ured UNICEF-a za Hrvatsku, 2015.

Ajduković, Marina (ur.) i Radočaj, Tanja (ur.), Pravo djeteta na život u obitelji, Zagreb, Ured UNICEF-a za Hrvatsku, 2008.

Aras Kramar, Slađana, „Osiguranje privremenim mjerama o ostvarivanju roditeljske skrbi i osobnih odnosa s djetetom- neki pravni prijepori.“, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci 42.2 (2021.): 363-382

Cots, Jordi, „Fokus na Eglantyne Jebb i Ženevsku deklaraciju“, Djeca u Europi: zajednička publikacija mreže europskih časopisa, 1.2, 2009.

Dojčinović, Ida, „Mjera oduzimanja prava roditelju da živi sa svojim djetetom i odgaja ga“, Socijalna politika i socijalni rad, 2.1, 2014.

Europski parlament, Koordinator Europskog parlamenta za prava djece, <https://www.europarl.europa.eu/at-your-service/hr/be-heard/coordinator-on-children-rights>

Godišnje statističko izvješće o primjenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2021. godini, <https://mrosp.gov.hr/UserDocImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisti%C4%8Dko%20izvje%C5%A1%C4%87e%20za%202021.%20godinu.pdf>

Hrabar, Dubravka i Korać Graovac, Aleksandra, Obiteljsko pravo i mateičarstvo, Zagreb, 2019.

Hrabar, Dubravka, Obiteljsko pravo u sustavu socijalne skrbi, Zagreb, 2019.

Hrabar, Dubravka; Hlača, Nenad; Jakovac Lozić, Dijana; Korać Graovac, Aleksandra; Majstorović, Irena; Čulo Margaletić, Anica; Šimović, Ivan, Obiteljsko pravo, Zagreb, 2021.

Humanium, Deklaracija o pravima djeteta, 1959., <https://www.humanium.org/en/declaration-rights-child-2/>

Popis centara za socijalnu skrb i podružnica u Republici Hrvatskoj, https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Dokumenti/Adresar%20Centri%20za%20socijalnu%20skrb_2022.pdf

Radina, Ana, Izdvajanje djeteta iz obitelji u praksi Europskog suda za ljudska prava“, u: Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske 8. (posebni broj), 2017.

Rešetar, Branka i Aras, Slađana (ur.), Represivne mjere za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta, Osijek, 2014.

Strategija Vijeća Europe za prava djeteta (2016.-2021.), <https://rm.coe.int/strategija-vijeca-europe-za-prava-djeteta-croatia/1680931c64>

Pravni izvori:

Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 103/15, 98/19, 47/20

Konvencija o pravima djeteta, Službeni list SFRJ br. 15/90, Narodne novine- Međunarodni ugovori, br. 12/93, 20/97

Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 56/1990, 135/1997, 113/2000, 28/2001, 76/2010, 5/2014

Izjava o izvornosti

Ja, Stjepan Malbašić, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Stjepan Malbašić

(potpis studenta)